

~~Disputatio de Libertate & de iure naturali~~
~~de Libertate & de iure naturali~~
THESAURVS
POLITICORVM
APHORISMORVM,

IN QVO
PRINCIPVM, CONSILIARIORVM,
Aulicorum institutio propriè continetur:

VNA CVM EXEMPLIS OMNIS ÆVI:
QVIBVS INSERTÆ NOTÆ, SIVE ETIAM
*Monica; quæ singula singulis Aphorismis non minus venustè, quam
opportunè respondent.*

DIVISVS IN LIBROS SEX.

AUCTORE
IOANNE à CHOKIER PATRITIO LEODIENS.
I. V. Doctore.

Adiunguntur eiusdem Notæ, siue Dissertationes
IN ONOSANDRI STRATEGICVM, DISCIPLINAM MILITAREM
*Inspectantes. Itemq. Apologicus contra Andream HEIDEMANNVM Northulanum
Cheruscum, qui mala fide Aphorismos hocce Politicos Germanicè
interpretatus est.*

Editio iuxta Romanam vltima auctior & correctior.

*de la Libreria P.^a
de la Comp.^a de Sta.
de Salamanca.*

Apud IOANNEM KINCKIVM sub Monocerote.
Anno M. DC. XXV.

SPECIMEN CANDORIS HEIDEMANNI

Id est

DETECTIO EIVS MALÆ FIDEI ET CALVMNIARVM
non paucarum è plurimis quas interpretationi Germanicæ sex Librorum The-
sauri Politicorum Aphorismorum IOANNIS à CHOKIER Canonici
& Vicarij Leodiensis, inseruit.

SCRIPSERAM ante aliquot lustra libros sex Politicorum Aphorismo-
rum, quos S. D. N. Paulo V. Pontifici Maximo præsens præsentem in Vrbe nun-
cupavi. Qui libri, siue quod præferrent nomen, quo nullum est toto in orbe
Christiano augustius, siue quod miscellanea ista scriptio palato hominum
haud planè ineruditorum arrideret, identidem prælo mandati sunt, idque
iuxta editionem Romanam. Sed nescio quis Deus malè mihi aduocatus, vt
Poeta verbis vtat, hominem alius à me religionis è Northusio excitauit, qui
eundem factum meum, tantum non primogenitum non quæ ornaram latia veste, sed germanâ
sua, multis de suo additis, non paucis de meo truncatis, pluribus non ex fide redditis, multimodis
fœdauit. fœdatum per orbem transmisit. Præfert quidem interpretis nomen, & quidem Heidemân-
ni, id est ebnici. Si enim Christianus esset (quod nomen non prodit) vtique, existimationem meam
non sugillaret, scripta mea non detruncaret, malignû & insidû interpretè non ageret. Te igitur cõ-
pello Heidemanne, quis tibi auctor fuit, vt tu alienus ab orthodoxa fide, orthodoxi librû in vulgare
tuam traduceres? lubentiam inquires materia; sed haud scio, an id te mouerit, an potius vt ex
qualicumque nostra lubricatione gratiam tibi apud vtrosque tuos Principes pareres. Si ita, debui-
sti ex fide omnia vertere, vt solent Interpretes syncerioris notæ; at tu contra fecisti, & quem epi-
stola tua lirinari laudaras auctorem ob argumenti præstantiam, exemplorum varietatem, &
singularem (vt loqueris) mouendi vim, passim lancinas, detruncas, lacunas in illo facis, quas et-
iam passim exples conuitijs, scommatibus, ne dicam prauis tuis dogmatibus. Sed qui sciam a quo
animo audienda esse imperiti hominis conuitia, & ad honesta valenti contemnendum esse hunc
contemptum, nolo retaliare; sed tantum sublestam tuam fidem, è scriptis meis (vt priò verbo
vtat) auerruncare. Quippè non tam agis interpretem, quam Paraphrastem, idq; tuo quasi iure,
sine meo sensu quem plerumq; non assequeris, sine pudore, siue verundia illius, quem alioqui scisti
Vicarium Serenissimæ FERDINANDI Electoris Colonensis in Diocesi sua Leodiens. cuius etiam
epistolam luminarem ad Paulum V. Pontificem Max. omittis, summa, in multis ingenti perfidia
crime te adstrictam ostendis. Verùm, videamus singula, digito enim ostendam te talem, sed quo
medio, quo dignus es.

Imprimis igitur collis epistolam ad Paulum V. Pontificem Max. cui alioqui idcirco dicendum
opus censui, vt sciret post rursus me filium Rom. Ecclesie, me in illa viuere, & cari cupere. id quod

BEATISSIMO PATRI,
A: SUMMO CHRISTIANÆ
RELIGIONIS PRÆSVLI,

PAVLO QVINTO
PONT. MAX.

Ioannes à Chokier, Leodiensis I. C. F.

I quanta in suam Rempublicam BEATISSIME PATER, mortales caritate affecto esse docet, tanta contentione animi pro sua quisque facultate in ea satis operet, tanti certe calamitatibus res humanas non subijci, neque amplissima dominia alio ferri, sepius mutari, & conuerti plerumque cereremus. Hinc, quibus longa Imperij vetustas insedit, optime semper in eos affectus fuisse, suo qui labore, cura, studio, fide, vigilantia aliquid in eam conferrent, non pauci Scriptores memoria prodiderunt. Atque de Romanis quidem vt alios omittam, legimus bonis ciuibus splendida premia, militibus donatiua, bellicosis Imperatoribus tropæa publicè decreuisse; Principibus verò, qui domi, forisve Imperium quoquo modo ornarunt, vel auxerant, non solum viuis statuas erexisse, verum etiam mortuis diuinos honores (ilbrum quidem sensu) attribuisse, existimantes certum esse eis in cælo definitum locum, vt Tullius loquitur, vbi beati zuo sempiterno fruereutur. Cùm autem magnus vniciue, etiam cuius actiones in seductu sunt, apertus sit campus, in quo ingenij vires pro Republ. exercere possit, non mediocrem palmam is mereri visus est multu, qui publica rei animum, dum adhuc corporis sui inquilinus est, intendit, sed nititur etiam & contendit, vt post se quoque prouideat, atque proficit. Quod cum ipse mecum tacitus per amœna historiarum eras cogitarem, insidere cepit animo cupiditas pro facultatum mearum tenuitate, THESAURVM aliquem, non quidem ex Arabum gazis, sed ex locupletissimo ciuiliu APHORISMORVM emporio comparandi, vt, qua in diuersis vtriusque potissimum Lingua Auctori bus in abdito iacebant ciuilia dicta & documenta, ea aliquando Reip. bono in lucem proferrem, adeoq; Principibus ipsis (vnde salus Reip. pendet) siue etiam Palatinis communicarem. ersuasum namque mihi erat, habituros istos, vnde syncerum, rectum, subtile iudiciu sibi efformarent, consulendi rationem ex facili caperent, non poenitentiam in Aula lubrico vitam traducerent, variaru v denique rerum cognitionem sibi assumerent: Illos autem, præter non pauca, nec vbiuis obuia

doctri-

IOANNIS A CHOKIER
L. V. DOCT.

THESAURI PO-
LITICORVM APHO-
RISMORVM.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I

*Principum dat Deus, qui erga humanum genus vice sua fungitur: cui pro-
inde parere nos par est, velut Deo ipsi, vnde
ei potestas data.*

Plin. Paneg.

RÆCLARE, ac vere testatur ingenii ac eloquentiæ Prin-
ceps M. T. Cicero, iis libris, quos de Legibus scripsit, Nihil
tam aptum esse ad ius conditionemque naturæ, quam Imperium: sine
quo nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum ge-
nus, stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. Vt enim
in vniuerso mundo, summus ille conditor Deus vniuersa
procurat, regitque in partibus animi mens, in membris autem cor; ita quoque
consequens est, vnum esse à Deo secundum virtute præstantem virum, qui v-
niuersæ multitudini præsit, eamque ex æquo gubernet. Cæteroquin omnia
sunt confusa necesse est, omnia dissidiis ac querelis plena; nulla denique erit vs-
quam iuris & æqui ratio, nullus virtutis ac meritum gradus: qua ex re, quis
non videat facillime consequi rerum ac hominum confusionem? Vidit hoc
quondam Cæsar ille Iulius, qui aperte nec hic ambitiose scripsit: Naturam duas
necessarias res, easdemque salutaris humano generi comparasse, vt alij cum imperio es- *Apud Dion*
sent, alij ei subijcerentur: nihilque esse, quod citra hoc, ne minimo quidem queat spatio *lib. 41.*
perdurare.

A

Proui-

ONOSANDRI
STRATEGICVS.

siue

DE IMPERATORIS
INSTITVTIONE:

NOTIS, siue DISSERTATIONIBVS

IOANNIS A CHOKIER PATRICII LEG-
dicialis L. V. Doctoris, illustratus.

ADDITIONE IN EXTREMO OPERIS
variantes Lectiones ex Codd. diuersorum
M. SS. deprompta.

BENEVOLO LECTORI.

ON diu te morabor, benigne Lector. Habes quod vides
Notas, & prout vsus tulit Dissertationes ad Onofandri
Strategicum, Philosophum Platonicum, quem non tam
vmbra libus studiis, quam virorum bellicosissimorum
conuersatione delectatum fuisse, haud obscure ipse in Prae-
fatione testatur, cum dicit, πάντα διὰ πείρας ἔργων ἐληλυθό-
ναι omnia quae in hoc opere continentur, ab ipso rerum vsu
petita, nimirum à Romanis ducibus quorum ductu, & auspiciis gesta sunt qua-
cumque scriptis istis mandauit bellicae rei documenta. Versionem sequuti su-
mus Nicolai Rigaltij, vtriusque Linguae, nedum iuris peritissimi: paucis tamen
exceptis, quae in versione Latina sub obscura, Typographorum fortean incuria,
nobis videbantur. Variantes Lectiones eiusdem ex diuersorum Codd. & nomi-
natim Fed. Morelli, Aemilique Porri de promptas, adiecimus, ne cuiusquam
Lectoris animus forte adhæresceret in Attica illa, & antiqua Onofandri scri-
ptione. Eam autem, vt Notis Militaribus, pro temporis & librorum in Vrbe ce-
pta, exornarem, ex facili animū induxi: tum quod Στρατηγικά partem sibi vir-
dicant alteram disciplinae Ciuilibus, quam prioribus libris sex Politicorum Apho-
rismorum comprehenditur, tum quod ea à tali Auctore fabricata sint, vt eius con-
silia, hac maxime tempestate, putem bellicosissimis quibusque nequaquam
aspernanda. Græcos Scriptores, quorum Auctoritatibus vsi sumus, rarer
apertorum lingua loqui fecimus: siue, quod exemplaribus Græcis plerumque de-
stitueremur; siue, quod in hoc opere non magno opere id curandum fuit, quippe
quod militaribus viris de Græca lingua non admodum sollicitis componeretur;
siue denique, quod longum fuisset, iuxta ac tædiosum, integritas nonnunquam
paginas, ob vtriusque linguae studium, implere vnico rei militaris præcepto.
Quo etiam factum est, vt populariter & remisso studio, hæc commentaria scri-
pserimus, ad captum scilicet eorum, quibus ea potissimum lucubrabantur: gna-
ti peritiæ genus quoddam esse, vitare nonnunquam quod doctis placet, quibus
si non omnia ardeant, erit, vt spero, adhuc non nihil, à quo non planissime ab-
horreant, nam sicut in bona segete, vt Varro scribit, nullum non spicum malum
inuenias, ita & in mala aliquod bonum. Romæ pridie Non, Septembris, Anno
M. DC. X.

ΟΝΟΣΑΝΔΡΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ.

ONOSANDRI STRATEGICVS,

SIVE

DE IMPERATORIS INSTITVTIONE.

Interprete

NICOLAO RIGALTIO P.

NOTIS, *sue* DISSERTATIONIBVS

IOANNIS A CHOKIER illustratus.

Nηλικίαι μὲν λέγονται, ἢ κυ-
 νηγητικῶν, ἢ ἀλλοτρίων
 τε αὐτῶν γεωργικῶν αὐτο-
 τῶν τε αὐτῶν ἀποφύγονται,
 ἢ γεωμετρικῶν ἀποφύγονται,
 οἳ τὸν δὲ ἕχοντες
 τοῖσιν δὲ ἐργαῖς στρατηγικῆς ἢ ἀλλοτρίων
 Κοίται Οὐρανοῦ Παλαιῶν, ἢ ἡμετέρας Ρω-
 μαίων τῶν τῶν συγκλητικῶν ἀριστοκρατικῶν
 λογοχῶν, ἢ κατὰ τὴν τοῦ Σιδοῦρου Κοί-
 σαρῶ ἐπιφροσύνῃν, τῶν τε ἑσπέρων, ἢ
 στρατηγικῆς ἐξουσίας ἐκμεταλλοῦνται. Ἄλλο-
 τε ποιεῖται ἢ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἢ γεωμετρικῶν ἢ ἀποφύ-
 γων ἢ ἀποφύγων ἀξίωται. Ἀπὸ τῆς δὲ περὶ
 τῆς φησὶ τῶν δὲ λόγων, αὐτῶν ἀποφύγων,
 στρατηγικῶν, ἀλλὰ μάλιστα τῶν δὲ ἡμετέρας.
 ἢ τὸ μὲν ἀμεταφύγῃ τῆς φύσεως, ἢ τῆς ἀλλο-
 τρίας ἡμετέρας, ἢ τῆς ἐκ τῆς ἀποφύ-
 γων κατὰ τὴν τοῦ Σιδοῦρου Κοί-
 σαρῶ ἐπιφροσύνῃν, οἳ τὸν δὲ ἕχοντες
 ἢ τῶν ἀλλοτρίων ἀποφύγων τῶν παρὰ
 ἡμῶν αὐτῶν ἀποφύγων, ἢ κατὰ τὴν τοῦ
 ἀλλοτρίων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων ἀποφύγων ἀποφύ-
 γων ἢ ἀποφύγων, ἀλλὰ ἢ στρατηγικῆς ἐξου-
 σίας

Qui verum equestrium aut Venati-
 carum, aut piscatoriarum, aut etiam
 rusticarum, commentarios conscribunt,
 apud eos convenientes praefationem eos
 alloquuntur, quos operum huius-
 modi sciunt esse studiosos. Rei vero militaris consi-
 datio inspectaque tota, Quinte Verani, Romano-
 rum propria est: eorumque praecipue Romanorum, qui
 senatoria, implissimaeque, optimatum auctoritate, ex
 Aug. Casari prudentia decorati, quique Consulari, ac
 militari imperio armati, ornatiq; sunt: in propter
 singularem bellica disciplina cura, cuius non medio-
 cre adsequuntur sunt peritia, tum propter exempla, au-
 thoritatemque, magno uero. Hanc igitur militarem tra-
 ctationem illis praecipue deditur, non ut in expertis,
 aut infrequentibus militum cultoribus: imo hac il-
 loro, scientia valde fretus, qua videtis adhuc ani-
 mos, etiam rebus bene gestis gloriosos, secernere norunt,
 reflecte de re publica sententibus, gravissima fidei testi-
 monia exhibere possunt. Unde et si perierit, animo iam
 forte perciperent, his in commentariis a me hunc ani-
 maduersus, illud quoque, animo meo valde placuerit,
 quod non solum militares conscripserim enarrantesque,

VARIÆ LECTIONES
TRIBVS ONOSANDRI MANVSS.
CODD. COLLATIS EXCERPTÆ.

His litteris designantur Codices Manus.

V. M.	} Id est {	Veteres Membranz. vel, vetusta Microcola.
C. M.		
L. R.		
		Codex Medicus, ex Bibliotheca Regi- næ Catharinæ.
		Liber Recentior.

PAGINA PRIMA.

Στρατηγός. Ita etiam legitur in Codice Mediceo: in libro recentiore, Στρατηγική. Vide Notas. Πρίπειν. C. M. πρίπειν Ουήρειν. L. R. Ουήρειν. Nulla huius mentio in versione Camerarij. Λιλογχίσι. C. M. λογγίσι. Φησι L. R. σφίσι. Recte. Θαρήριος. L. R. μαρήριος. Vide Notas. Η τὸ μὲν L. R. ὁ τ. μ.

Pagina 2. Εἰ ἂν δὲ. C. M. lacunam sic habet. εἰ ἂν δὲ. ῥωμαίοις διωάμεν καὶ δι' ἔργων προζῶν τ' ἔγω, &c. Post rortamen lacuna repleta est: sed ab alia manu. Camerarius legisse videtur. εἰ ἂν δὲ ῥωμαίοις διωάμεν ἔ' δι' ἔργων προζῶν. Nicol. Saguntinus ita veterat: *Sic ea, quæ Romani virtute, ac industria duce, fortiter atque præclaro gestissent, &c.* Unde utramque Codicis Medice lacunam replendam censeo: εἰ ἂν δὲ ῥωμαίοις διωάμεν καὶ δι' ἔργων προζῶν. Υπερζῶντες. Καὶ εἰ διωάται. In libro recentiori deest εἰ. Απὸ τῆς ῥῆσι. Scribe ex L. R. εἰ τὸ γ' ἔ' ὦ. Πρὸ πῦσι C. M. πρὸ πῦσι. ἄτι γὰρ L. R. corrupta scriptura, ἀπὸ γ' ἔ' ὦ. Εφύλαξαν τὸ. C. M. & L. R. ἐφύλαξαν τὸ. recte. Δίκατοι ἐκζητοῦν. C. M. εἰ ἂν ἐκζη. Πάντα μοι σιῶσι λεκταί. L. R. non leg. πάν ὦ.

Pag. 3. Ἀπὸ στρατοῦ μὲν ὦ. Que deinceps sequuntur usque ad eis πῦσι &c. de unum C. M. Παραγῆ μὲν ὦ. L. R. παραγῆ μὲν ὦ. ἀπολίπ. L. R. ἀλίπ. Τρυφῶν. L. R. τρυφῶν. Ἰτεργ. C. M. ὕστερ ὦ.

Pagina 4. Ἀπὸ στρα. L. R. ἀπὸ στρα. vera lectio. C. M. ἀπὸ στρα. Ηνὸν μ. C. M. ἠνὸν μ. Παραπί. L. R. παραπί. Δ' ἠνὸν μ. L. R. ἀπὸ στρα. ἀπὸ στρα. C. M. ἀπὸ στρα. L. R. τούτ. Εξομολογῶνται διωάμεν στρατηγῶν πρὸς πρῆξι. Verior, & auctior scriptura εἰ L. R. διωάμεν στρατηγῶν πρὸς πρ. πρ. σὶ &c.

Pag. 5. Εὐκίμω μῆσι φησι φαρ. C. M. ex μῆσι τ. φ. aptius ad mentem Onosandri ὦ L. R. εἰ δὲ ἐποικιστ. L. R. ἐποικιστ. ἀέρισται. L. R. ἀέρισται. Τοῦ διωάται λέγειν. L. R. ὦ λέγειν διωάται τὸν δὲ ἐν δὲ. C. M. τὸ δὲ ἐν Ουήρειν γ' ἔ' ὦ. Deest τὸ ἔ' ὦ, in L. R. X. ἔ' ὦ. L. R. χρησιμὸς ὦ δὲ πλῆσι ὦ. L. R. σὶ δὲ πλῆσι τυχῆ L. R. ἀν τυχῆ. Ὀβολογῶν. Ita etiam habet. L. R. C. M. Ὀβολογῶν. Emendandum, Ὀβολογῶν. Τύτοι. L. R. ὦτοι.

Pag. 6. Καὶ ἀπὸ στρα. L. R. καὶ πρὸ ἀπὸ στρα. ἀπὸ στρα. L. R. ἀπὸ στρα. Πρὸ στρα. L. R. πατέρων. Ex Nouis compendiatiss in V. M. ἀπὸ στρα. Διὰ τὸν ἀπὸ στρα. L. R. Διὰ τὸν ἀπὸ στρα. Σφῶν ἀπὸ στρα. ἀπὸ στρα. καὶ μὴ ἔ' ὦ, &c. L. R. πρὸ ἀπὸ στρα. καὶ μὴ ἔ' ὦ, &c. Πρὸ στρα. μὲν δὲ τούτοις. Verior lectio C. M. ἀπὸ στρα. μὲν δὲ τούτοις Ὀβόλοις. Πρὸ στρα. L. R. πατέρων. Ταλαπυροῦ στρα. abest in L. R. C. M. ταλαπύρονον. Ωρμῶνται. L. R. ὦρμῶνται. Πρὸ στρα. L. R. πατέρων.

Pagina 8. Διαιρέσι. C. M. διαιρέσι. Στρατηγός ἀπὸ στρα, &c. C. M. στρατηγός ὦ ἀπὸ στρα, ὦ ἀπὸ στρα, ὦ ἀπὸ στρα. Τῆς πατέρων καὶ πατέρων, καὶ